

DE RATIFICATIE VAN EEN GEMENGD
INTERNATIONAAL VERDRAG IN BELGIË :
DE LIJDENSWEG
VAN HET ZEERECHTVERDRAG
VAN 1982 (*)

DOOR

Tim DE BONDT

ONDERZOEKER VERBONDEN AAN
DE VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL,
VAKGROEP INTERNATIONAAL RECHT

1. — INLEIDING

Op 10 december 1982 werd te Montego Bay, Jamaica, het 1982 Verdrag plechtig ondertekend. Het kan niet alleen worden beschouwd als de belangrijkste conventie inzake het zeerecht, maar tevens als één van de belangrijkste verdragen die gesloten werden aangaande het internationaal recht an sich. Het telt 320 artikelen verdeeld over 17 delen, met daarbij 9 annexen, een slotakte, 4 resoluties en één toepassingsovereenkomst (1). Een tweede dergelijke overeenkomst werd in 1995 gesloten te New York (2).

Gedurende meer dan 14 jaar zijn onderhandelaars bezig geweest met het opstellen van deze tekst die een compromis moest vormen tussen de vele meningen van de meer dan 150 deelnemende landen, met elk hun eigen juridisch en politiek systeem en socio-economische verhoudingen.

Het resultaat kan men als uniek beschouwen. Zelden heeft een conventie zoveel handtekeningen verzameld (3). Het aantal ratificaties is eveneens indrukwekkend (4). Het 1982 Verdrag heeft dan ook een vaste plaats ver-

(*) Het Verdrag van de Verenigde Naties inzake het Recht van de Zee, gesloten te Montego Bay op 10 december 1982 (hierna het 1982 Verdrag) en de Overeenkomst inzake de toepassing van Deel XI van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake het Recht van de Zee, gesloten te New York op 28 juli 1994.

(1) De overeenkomst inzake de toepassing van Deel XI van het 1982 Verdrag werd door de Algemene Vergadering van de VN aangenomen op 28 juli 1994 om een einde te maken aan de patstelling tussen de ontwikkelingslanden en de geïndustrialiseerde wereld in verband met het regime van de diepzee en de exploratie en exploitatie ervan.

(2) « *Agreement for the Implementation of the Provisions of the Convention relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks* », zoals geraadpleegd kan worden op internet : <http://www.un.org/Depts/los/losconv1.htm>

(3) 158 op 5 januari 1999

(4) 130 op 5 januari 1999

worven in het kader van het internationaal recht sinds haar inwerkingtreding op 16 november 1994.

Dit verdrag creëert een wereldwijd erkend juridisch regime aangaande het zeerecht in al haar aspecten. Ze kent een enorm wijd toepassingsgebied. Talrijke aspecten van het zeerecht worden erin behandeld, in tegenstelling tot de zeerechtoverdragen die reeds eerder werden afgesloten (5). Zo regelt het 1982 Verdrag het juridisch regime van de verschillende maritieme zones (interne wateren, territoriale zee, exclusieve economische zone (6), volle zee, etc.) en allerlei aspecten van visserij, scheepvaart, vervuiling, etc. De diepzeebodem werd erkend als « *Gemeenschappelijk Erfdeel van de Mensheid* » en een « *Internationale Zeebodemautoriteit* » werd ingesteld die moest toezien op de exploitatie van dit gebied. Verder is ook het in het 1982 Verdrag opgenomen systeem van geschillenregeling vermeldenswaard; mede omwille van de oprichting van een nieuw « *Internationaal Hof voor het Recht van de Zee* » met zetel in Hamburg, Duitsland.

Zoals in voetnoot 3 reeds werd vermeld, werd op 28 juli 1994 een toepassingsovereenkomst afgesloten getiteld « *Overeenkomst inzake de toepassing van Deel XI van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake het Recht van de Zee* » (7). Er waren immers problemen gerezen omtrent het juridisch regime van de diepzeebodem, die een algemene ratificatie door de geïndustrialiseerde landen in de weg stond. Zij waren immers van oordeel dat het in dit deel vastgelegde juridische regime, een te grote belemmering vormde voor de vrije economische exploratie en exploitatie van de diepzeebodem.

Ook België heeft zich van in het begin verzet tegen het Deel XI zoals het oorspronkelijk opgenomen was in het 1982 Verdrag. België heeft dan ook, net als een aantal andere westerse landen, de ratificatie afhankelijk gesteld van de herziening ervan.

Mede door een intensieve bemiddeling van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, is men tot een akkoord gekomen omtrent de toepassing van dit deel van het 1982 Verdrag. Velen beschouwen het bereikte compromis als een de facto uitholling van het in 1982 overeengekomen regime. Dit akkoord is niettemin in werking getreden op 28 juli 1996 en moet beschouwd worden als een integraal deel van het 1982 Verdrag. Daarom is Overeenkomst XI, tegelijk met het 1982 Verdrag voorwerp geweest van dezelfde ratificatieprocedure in België, net zoals in vele andere landen.

De langdurige onenigheid over dit deel, is één van de voornaamste redenen geweest waarom het zo lang heeft geduurd vooraleer België met de

(5) Zo werden er in het kader van de Verenigde Naties, 4 verdragen gesloten te Genève in 1958 over de territoriale zee en de aansluitende zone, het continentaal plat, de volle zee en de visserij. In 1960 heeft men geprobeerd om bovenvermelde verdragen inzake de territoriale zee en inzake de visserij te herzien, wat echter is mislukt.

(6) Hierna de EEZ.

(7) Hierna de Overeenkomst XI

ratificatie is begonnen, hoewel het haar statenpraktijk van bij de aanvang had afgestemd op de inhoud van het 1982 Verdrag.

Een andere reden voor de lange duur van deze procedure, is van interne aard. Zij zal worden besproken in het volgende punt.

2. — DE BEVOEGDHEDEN TOT RATIFICATIE IN DE BELGISCHE FEDERALE STAAT

Sinds 1993 is België een federale staat. Dit houdt in dat de gemeenschappen en de gewesten verregaande bevoegdheden hebben gekregen ten koste van de federale overheid. Voor de gevolgen van deze verdeling bij het sluiten van internationale verdragen, volstaat het mijns inziens te verwijzen naar een aantal werken die hierover verschenen zijn (8) en naar het advies dat de Raad van State heeft gegeven aan de federale overheid over het wetsontwerp ter goedkeuring van het 1982 Verdrag (9).

Een aantal paragrafen uit dit advies kunnen worden geciteerd om in het kort te beschrijven waarom deze conventie beschouwd wordt als een « gemengd verdrag ». De Raad van State stelt immers dat :

« ... Uit artikel 167, § 1, eerste lid van de Grondwet blijkt dat de gemeenschappen en de gewesten bevoegd zijn om de internationale samenwerking te regelen, met inbegrip van het sluiten van verdragen, 'voor de aangelegenheden waarvoor zij door of krachtens de Grondwet bevoegd zijn.' ... De bevoegdheidsverdeling *ratione materiae* is m.a.w. de leidraad voor het bepalen van de bevoegdheid van de gemeenschappen en de gewesten op het internationale vlak. Ook al kunnen de gewesten geen bepalingen van intern recht vaststellen in verband met gebiedsdelen die buiten hun grondgebied gelegen zijn, toch kan die territoriale bevoegdheidsbeperking niet doorgetrokken worden op het internationale vlak. Op dat vlak dient enkel met de materiële bevoegdheidsregels rekening te worden gehouden. De internationale bevoegdheid van de gewesten is in dit opzicht ruimer dan hun bevoegdheid om internationaal-rechtelijke handelingen in het interne recht om te zetten. Gelet op de hiervoor bedoelde materiële bevoegdheden van de gewesten, moet geconcludeerd worden dat het Zeerechtverdrag een gemengd verdrag is, dat dan ook niet enkel door de federale wetgever, maar tevens door de drie gewestraden goedgekeurd zal moeten worden... ».

Er dient nog vermeld dat er niet enkel een bevoegdheidsverdeling bestaat op federaal niveau, maar ook op Europees vlak waar de lidstaten van de Europese Gemeenschap, waaronder België, een aantal bevoegdheden hebben overgedragen. Voorbeelden zijn onder andere de visserij en bepaalde aspecten van milieubescherming. De EG heeft zich op basis van deze

(8) ALEN, A. en SUETENS, L.P. (eds.), *Het federale België na de vierde staats hervorming*, Brugge, Die Keure, 1993, pp. 74-75 ; DELFÉRÉE, F. et DEPRE, S., *Le système constitutionnel de la Belgique*, Bruxelles, Larcier, 1998, pp. 119, 203, 290 (met verwijzing naar het 1982 Verdrag), 307 en 312 ; VAN MENSEL, A., *De Belgische Federatie : het labyrint van Daedalus*, Gent, Mys & Breesch, 1996, pp. 219, 366 en 368.

(9) Dit advies is te vinden in *Parl. St. Senaat*, 1997-98, nr. 1-796/1.

bevoegdheden, aangesloten bij het 1982 Verdrag en heeft deze formeel bevestigd op 1 april 1998. In de bijgevoegde verklaring staan de onderdelen vermeld waarin de EG bevoegd is, evenals de maatregelen die in het kader hiervan reeds werden genomen (10).

3. — OVERZICHT VAN DE BELGISCHE RATIFICATIE VAN HET 1982 VERDRAG

In onderstaande tabel is het tijdschema opgenomen zoals dit gevolgd is door de bevoegde Belgische instanties. Deze procedure heeft meer dan 14 maanden geduurd. De complexiteit van de Belgische staatsstructuur is daar de belangrijkste oorzaak van.

Er dient te worden opgemerkt dat, volgens de Verenigde Naties, België als partij bij het 1982 Verdrag reeds gebonden was op 13 november 1998, datum van bekrachtiging door de Koning, hoewel de federale wet op 31 januari 1999 nog steeds niet was gepubliceerd. België staat dan ook ingeschreven op de lijst van gebonden landen vanaf die datum (11), ondanks het gebrek aan publicatie.

Het probleem rond deze publicatie is volgens de bevoegde diensten vooral van technische aard. Gezien de omvang van de tekst van het 1982 Verdrag en de Overeenkomst XI, die integraal als bijlage van de goedkeuringswet dienen te worden gepubliceerd, zal het nog enige tijd duren vooraleer een correcte drukproef is voorbereid die, eens goedgekeurd, kan worden afgedrukt.

Het volgende tijdschema is gehanteerd tijdens de ratificatieprocedure :

<i>Parlementaire handeling</i>	<i>België</i>		<i>Brussel</i>	<i>Vlaanderen</i>	<i>Wallonië</i>
	<i>Senaat</i>	<i>Kamer</i>			
Indiening	27/11/97	27/03/98	15/09/1998	27/05/1998	07/11/1997
Bespreking in commissie	17/03/98	Geen	Geen	30/06/1998	14/01/1998
Bespreking in plenaire vergadering	26/03/98	22/04/98	21/10/1998	07/07/1998	28/01/1998
Stemming in plenaire vergadering	26/03/98	22/04/98 28/04/98	21/10/1998	07-08/07/1998	28/01/1998
Bekrachtiging en afkondiging	13/11/1998		29/10/1998	14/07/1998	5/02/1998
Publicatie	?		10/12/1998	22/08/1998	27/02/1998

(10) Deze verklaring is te raadplegen op internet : http://www.un.org/Depts/los/los_decl.htm#European Community

(11) Voor een volledige lijst kan verwezen worden naar het internet : <http://www.un.org/Depts/los/los94st.htm>

In de volgende punten zullen kort de procedure en de gehouden debatten worden besproken.

4. — RATIFICATIE
DOOR HET BELGISCH FEDERAAL PARLEMENT

Duur (12) : 27-11-1997 → nog niet gepubliceerd op 31-1-1999

Memorie van toelichting

Op 27 november 1997 werd door de regering het betrokken wetsontwerp ingediend. Het werd verzonden naar de Commissie voor de Buitenlandse Aangelegenheden van de Belgische Senaat. In haar memorie van toelichting verduidelijkte de Belgische regering de volgende aspecten (13).

Vooreerst wordt in een inleiding benadrukt dat het 1982 Verdrag een groots opgevat verdrag is dat tot doel heeft om alle aspecten van het zee-recht te regelen. Als dusdanig vervangt het de Verdragen van Genève van 1958 (14).

Vervolgens wordt de problematiek rond het Deel XI van het 1982 Verdrag toegelicht. Dit deel regelt de exploitatie van de minerale rijkdommen in de diepzeebodem voorbij de grenzen van de nationale rechtsmacht van de Staten. Het beheer hiervan werd toevertrouwd aan een nieuwe internationale organisatie, wat op verzet stuitte van de meeste industrielanden die hierin een belemmering zagen van het privé-initiatief. Daarenboven vond men het, gezien de aanzienlijke daling van de grondstoffenprijzen en het verminderd belang van de exploitatie van deze mineralen, niet opportuun om een nodeloos log en kostbaar nieuw internationaal orgaan in te stellen. Dit is dan ook de reden dat België, bij ondertekening van het 1982 Verdrag op 5 december 1984, de bekrachtiging verbond aan de voorwaarde van herziening van Deel XI. Ook de EG, de Verenigde Staten, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk hebben gelijkaardige voorwaarden gesteld.

De regering gaat kort in op de oplossing van dit conflict en beschrijft de informele besprekingen onder auspiciën van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties tussen 1990 en 1994 die leidden tot de Overeenkomst XI. Krachtlijnen van deze overeenkomst zijn de trapsgewijze benadering waarbij het institutioneel apparaat fel wordt afgeslankt in de eerstvolgende 15 tot 20 jaar en waarbij de geïnteresseerde landen op eigen initiatief mijnbouw-

(12) Telkenmale wordt de datum van indiening in het parlement en publicatie in het *Belgisch Staatsblad* vermeld.

(13) *Parl. St. Senaat*, 1997-98, nr. 1-796/1

(14) Deze verdragen werden reeds vermeld in voetnoot 7.

activiteiten kunnen starten. Tenslotte valt de financiering van de nieuwe internationale organisatie de eerste jaren ten laste van de Verenigde Naties.

De regering benadrukt dat hierdoor de voornaamste voorbehouden die ze gemaakt had bij ondertekening, weggefallen waren. Daarbij wordt vermeld dat thans ook de overige lidstaten van de EG zich bij deze zienswijze hebben aangesloten.

Tenslotte wordt gesteld dat beide teksten, zowel het 1982 Verdrag als de Overeenkomst XI, overeenkomstig het Advies van de Raad van State, een gemengd verdrag vormen dat zowel onder de bevoegdheid van de Belgische federale staat als van de gewesten valt.

In een tweede deel volgt een historisch overzicht van de verdragen, initiatieven en onderhandelingen die hebben geleid tot de sluiting van het 1982 Verdrag.

Een laatste deel vormt de analyse van de verdragstekst, waar bijzondere aandacht is besteed aan het Deel XI van het 1982 Verdrag en de relevante toepassingsovereenkomst.

Advies van de Raad van State

De afdeling wetgeving van de Raad van State heeft in haar advies, gegeven op 22 april 1997, de verdiensten van het 1982 Verdrag nogmaals benadrukt. Verder heeft het bijzondere aandacht besteed aan de delen V, XI en XV (15) van deze conventie. Wat de bevoegdheid betreft, wordt gesteld dat het om een gemengd verdrag gaat, waarbij de federale overheid hoofdzakelijk bevoegd is, maar ook de gewestraden hun zeg dienen te doen. Als staving worden de artikelen 116-120 (16), 145 en 192-237 (17), en 303 (18) aangehaald. *Ipsa facto* is deze redenering ook van toepassing op de Overeenkomst XI en dit op basis van haar artikel 2, lid 1 (19).

Een aantal slotopmerkingen betreft de suggestie om een lijst van te wijzigen interne regelgeving op te nemen in de memorie van toelichting (hetgeen gebeurd is), en in het opschrift van de wet uitdrukkelijk de bijlagen bij het 1982 Verdrag te vermelden. De regering heeft hierin de Raad van State niet gevolgd, aangezien deze bijlagen in hun overtuiging integraal onderdeel zijn van het 1982 Verdrag. Ook de suggestie van de Raad van State om in

(15) Respectievelijk handelend over de EEZ, het Gebied en de geschillenregeling.

(16) Handelend over het behoud en het beheer van de levende rijkdommen van de volle zee en vallend onder de gewestelijke bevoegdheid inzake natuurbescherming en natuurbehoud.

(17) Handelend over de bescherming van het mariene milieu en vallend onder de gewestelijke bevoegdheid inzake de bescherming van het leefmilieu.

(18) Handelend over de in zee gevonden archeologische en historische voorwerpen en vallend onder de gewestelijke bevoegdheid in verband met monumenten.

(19) Dit artikel stelt dat de bepalingen van de Overeenkomst XI en die van het Deel XI van het 1982 Verdrag worden toegepast en uitgelegd als vormden zij één akte.

plaats van de zinsnede « ... *gedaan te... op...* », de woorden « ... *ondertekend te... op...* » te gebruiken, werd niet nagevolgd.

*Bespreking in de Senaatscommissie
voor de Buitenlandse Aangelegenheden (20)*

Tijdens de bespreking van het wetsontwerp op 17 maart 1998, werden volgende vragen gesteld en beantwoord.

Een lid beweerde dat België, net als 6 andere leden van de Europese Unie, zich onthouden had bij de ondertekening omwille van de afbakeningsproblematiek van de EEZ en de territoriale zee. Deze landen vreesden immers afgesneden te worden van toegang tot de zee. Volgens de spreker was er zelfs een groot gevaar voor nationalisering ervan. De bevoegde minister antwoordde dat hier inderdaad een beperkt gevaar voor bestond, maar dat het 1982 Verdrag voldoende garanties heeft ingebouwd voor de vrijheid van scheepvaart in deze zones.

Er werd tevens een vraag gesteld over de aansprakelijkheid bij vervuiling van het mariene milieu (i.e. door elektrolyse bij hoogspanningskabels op de zeebodem) en de regeling ervan in het 1982 Verdrag. Het antwoord stelde dat het leggen van onderzeese kabels diende te gebeuren onder bepaalde voorwaarden ter bescherming van het mariene milieu, die voldoende ruimte lieten voor ingrijpen door de kuststaat.

Er werd gevraagd of artikel 99 van het 1982 Verdrag betreffende het verbod op slavenhandel, ook van toepassing was op de problematiek van bootvluchtelingen. De minister antwoordde dat dit artikel een voorbeeld is van een regel van gewoonterecht die de exclusieve rechtsmacht van de vlagstaat beperkt. Hierdoor worden de grenzen vastgelegd waarbinnen men zich op dit artikel juridisch kan beroepen in het kader van de problematiek van illegale immigratie.

Een lid verwees naar de visserijproblemen tussen België en Frankrijk en vroeg of het 1982 Verdrag hiervoor een oplossing bood. De minister verwees naar Deel XV van de conventie dat de geschillenregeling omvat en noemde enerzijds de grote soepelheid en de vrijheid voor de Staten om de wijze van geschillenregeling te kiezen en anderzijds de verplichte procedures van geschillenregeling, als voornaamste kenmerken. De fora van geschillenbeslechting werden eveneens opgesomd.

Tenslotte vermeldde de minister dat de afbakening van het continentale plat met de buurlanden bijna voltooid was.

Het wetsontwerp werd met éénparigheid van de 8 aanwezige leden aangenomen (21).

(20) *Parl. St. Senaat*, 1997-98, nr. 1-796/2.

(21) De aangenomen tekst is te vinden in *Parl. St. Senaat*, 1997-98, nr. 1-796/3.

Bespreking in plenaire zitting van de Senaat (22)

Op 26 maart 1998 behandelde de plenaire vergadering van de Senaat het 1982 Verdrag. De heer Hatry (PRL-FDF) wenste de volgende opmerkingen te maken.

Hij benadrukte de complexiteit van de materie die in dit verdrag geregeld werd. Door de toegenomen technologische evolutie, de geïndustrialiseerde visserij, de enorme ontwikkeling van de scheepvaart en de ontginning van natuurlijke rijkdommen (soms op zeer grote diepte) is het recht van de zee veel ingewikkelder geworden dan vroeger, toen de zee vooral vrij was en enkel beperkt werd omwille van militaire doeleinden.

Ter illustratie van de belangrijkheid van deze enorme technologische evolutie op het vlak van de ontginning van de minerale en andere rijkdommen op de zeebodem, haalde hij vooreerst de Grieks-Turkse problemen aan in de Egeïsche Zee, waar aanhoudende twisten rond delimitatie een exploitatie van de olievoorraden onmogelijk maakt. Verder vermeldde hij de situatie in de Noordzee, waar, omwille van de ontevredenheid van Duitsland op het vlak van delimitatie, een akkoord werd gesloten met Nederland en Denemarken dat Duitsland een groter stuk van het continentaal plat toewees dan het volgens het 1982 Verdrag en haar voorloper, recht op had.

De heer Hatry betreurde dan ook dat voor een zo fundamenteel verdrag slechts een zo beperkt auditorium aanwezig was om dit van naderbij te onderzoeken. Niettemin hoopte hij dat het wetsontwerp met éénparigheid zou worden aangenomen.

Na deze korte algemene bespreking van het wetsontwerp in de plenaire vergadering van de Senaat, volgde een probleemloze artikelsgewijze stemming. De volledige tekst werd later dezelfde dag met unanimité onder de 58 aanwezige leden aangenomen en overgestuurd naar de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

De heer Jonckheer (Ecolo) stelde bij deze gelegenheid in zijn stemverklaring dat er een mogelijke tegenstrijdigheid zou kunnen ontstaan tussen het 1982 Verdrag en het ontwerpverdrag aangaande investeringen dat in het kader van de OESO wordt onderhandeld. Immers, de verplichtingen die gelden krachtens het 1982 Verdrag aangaande de bescherming van het leefmilieu en het mariene milieu, waaraan alle typen van investeringen dienen te voldoen, moeten ook worden nageleefd in dit nieuw te sluiten OESO-verdrag.

De heer Vautmans (VLD) benadrukte de achterstand die op dat ogenblik bestond bij het departement van Buitenlandse Zaken, waar « ... vorige week nog 417 internationale verdragen op behandeling (lagen) te wachten. ». Hij

wees er voorts op dat de Commissie voor de Buitenlandse Aangelegenheden van de Senaat geenszins traagheid van werking kon worden verweten.

Procedure in de Kamer van Volksvertegenwoordigers

Op 27 maart 1998 werd het door de Senaat goedgekeurde wetsontwerp overgestuurd naar de Kamer van Volksvertegenwoordigers. De tekst kan geraadpleegd worden in de parlementaire stukken van de Kamer (23).

Het wetsontwerp werd op 22 april 1998 in de plenaire vergadering van de Kamer van Volksvertegenwoordigers behandeld (24). Een algemene bespreking werd niet gehouden. Ook de artikelsgewijze bespreking verliep rimpelloos. Amendementen werden niet ingediend.

Op 28 april 1998 werd tenslotte het wetsontwerp in zijn geheel aangenomen met 133 voorstemmen en 11 onthoudingen (25).

Het aangenomen wetsontwerp werd dezelfde dag aan de Koning ter bekrachtiging voorgelegd (26).

5. — RATIFICATIE DOOR HET WAALS PARLEMENT

Duur : 7 november 1997 — 27 februari 1998

Op 7 november 1997, dus nog voor het begin van de federale procedure, werd met de ratificatie van het 1982 Verdrag door het Waals parlement van start gegaan (27). Niettemin duurde het tot 14 januari 1998 vooraleer de bevoegde parlementscommissie het ontwerp van decreet had besproken (28). De plenaire vergadering deed vervolgens uitspraak op 28 januari 1998 (29).

Memorie van toelichting

De inhoud van deze memorie komt grosso modo overeen met deze van de federale memorie van toelichting, die reeds hierboven werd besproken. De enige toevoeging die werd gedaan, betrof de opmerking dat het de verdienste van een klein land als België is geweest dat het rotatieprincipe binnen de Raad van de « *Internationale Zeebodemautoriteit* » werd ingevoerd.

Er werd eveneens kort ingegaan op de bevoegdheden van Wallonië op het vlak van het zeerecht.

(23) *Parl. St. Kamer*, 1997-98, nr. 1480/1.

(24) *Hand. Kamer*, 1997-98, nr. 240.

(25) *Hand. Kamer*, 1997-98, nr. 242.

(26) De tekst kan worden geraadpleegd in : *Parl. St. Kamer*, 1997-98, nr. 1480/2.

(27) *Parl. St. Waals parlement*, 1997-98, 307, nr. 1.

(28) *Parl. St. Waals parlement*, 1997-98, 307, nr. 2.

(29) *Hand. Waals parlement*, 1997-98, nr. 10.

Advies van de Raad van State

Het advies van de Raad van State had dezelfde inhoud als het advies verleend aan de federale overheid. De Waalse regering had echter wel oren naar de suggesties om de annexen te vermelden in de titel van het wetsontwerp en om te spreken van « ... *signé à... le...* » in plaats van « ... *fait à... le...* ». De opmerking om een lijst van aan te passen regelgeving op te nemen in de memorie van toelichting, werd echter niet opgevolgd.

Bespreking in de bevoegde parlamentscommissie

Deze bespreking was vrij beperkt, gezien het grote aantal internationale verdragen dat die dag op de agenda stond (30). Tijdens de bespreking werd niet ingegaan op het 1982 Verdrag als dusdanig, maar werd de rol van Wallonië op het internationale toneel benadrukt. Verder werd de omslachtige procedure voor de goedkeuring van gemengde verdragen aan de kaak gesteld. Ook het belang van het opnemen van mensenrechtenclausules en vereisten voor democratie in verdragen, werd benadrukt. Tenslotte werd gesteld dat de goedgekeurde verdragen geen verzwaring mochten vormen op de Waalse begroting. Het ontwerp van decreet werd met unanimitie aangenomen.

*Bespreking in plenaire zitting
van het Waals Parlement*

Tijdens de plenaire bespreking werden kort dezelfde argumenten herhaald die reeds waren behandeld in de commissiebespreking.

De heer Hazette (PRL-FDF) klaagde in zijn interventie het gebrek aan debat en het gebrek aan respect voor de parlementaire werkzaamheden aan. Het getuigde volgens hem ook van een gebrek aan visie dat de Waalse regering het 1982 Verdrag enkel beschouwde als een zeerechtenverdrag waar Wallonië, gezien haar geografische ligging, weinig belang bij had en benadrukte onder andere de milieu-aspecten van het 1982 Verdrag.

De parlamentsvoorzitter toonde begrip voor de standpunten van de heer Hazette, maar opperde dat deze mening beter verwoord had kunnen worden tijdens het behandelen van de parlementaire vragen.

De daaropvolgende artikelsgewijze stemming kende geen problemen. Het ontwerp van decreet werd uiteindelijk op 28 januari 1998 aangenomen met 56 voorstemmen en 1 onthouding.

(30) 11 verdragen werden behandeld, waarvan een groot aantal betrekking had op samenwerkingsakkoorden tussen de Europese Gemeenschappen en derde landen ; de relevante documenten zijn te vinden onder *Parl. St.* Waals parlement, 1997-98, nrs. 301, 302, 313, 322, 326, 327, 328, 329, 330 en 331.

De heer Hazette (PRL-FDF) benadrukte in zijn stemverklaring nogmaals de gebrekkige werkomstandigheden die een degelijke bespreking van een erg belangrijke conventie zoals het 1982 Verdrag, vrijwel onmogelijk had gemaakt.

Bekrachtiging en publicatie

Het goedgekeurde ontwerp werd door de Waalse regering bekrachtigd en afgekondigd op 5 februari 1998, waarna het decreet op 27 februari 1998 verscheen in het *Belgisch Staatsblad* (31).

6. — RATIFICATIE DOOR HET VLAAMS PARLEMENT

Duur : 27 mei 1998 — 22 augustus 1998

De ratificatieprocedure begon op 27 mei 1998 met de indiening van het ontwerp van decreet in het Vlaams parlement (32). De Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden besprak het op 30 juni 1998 (33). In plenaire zitting werd het besproken en gestemd op 7 en 8 juli 1998 (34).

Memorie van toelichting

Deze memorie komt in grote lijnen overeen met de memorie ingediend voor de federale ratificatieprocedure, hierboven reeds besproken. Een vrij groot deel is echter toegevoegd en beschrijft de Vlaams bevoegdheid ter zake. Nadruk is hierbij gelegd op het Deel XII van het 1982 Verdrag, dat handelt over de bescherming en het behoud van het mariene milieu (35). De link werd hier gelegd tussen de artikelen uit het 1982 Verdrag (36) en de relevante Vlaamse regelgeving aan de ene kant en meer gespecialiseerde internationale verdragen aan de andere kant. Hierbij werd voldaan aan de suggestie van de Raad van State om een lijst van bestaande en/of te wijzigen interne wetgeving op te nemen.

Ook Deel XVI van het 1982 Verdrag, relevant voor het beoefenen van de archeologie op zee, werd vernoemd (37). Verwijzing werd hier gedaan naar het decreet van 30 juni 1993 (38) houdende bescherming van het archeolo-

(31) Het decreet is terug te vinden in : *B.S.* 27 februari 1998, 5421.

(32) *Parl. St.* Vlaams parlement, 1997-98, 1067, nr. 1

(33) *Parl. St.* Vlaams parlement, 1997-98, 1067 — nr. 2.

(34) *Hand.* Vlaams parlement, 1997-98, nrs. 240 en 242.

(35) *Parl. St.* Vlaams parlement, 1997-98, 1067 — nr. 1, pp. 8-13.

(36) De artikelen 192 (algemene beschermingsverplichting bij exploitatie), 194 (voorkoming en bestrijding van elke vorm van milieuverontreiniging) en 200 (bevorderen van studie en uitwisseling van informatie) werden vermeld.

(37) *Parl. St.* Vlaams parlement, 1997-98, 1067 — nr. 1, pp. 15-16.

(38) Decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, *B.S.*, 15 september 1993, 20414.

gisch patrimonium. De opmerking werd gemaakt dat dit decreet in de zin van het 1982 Verdrag aangepast diende te worden, aangezien het vooral geschreven was voor gebruik op het land.

Advies van de Raad van State

Het advies van de Raad van State herhaalde opnieuw hetgeen reeds was gezegd in voorgaande adviezen verleend aan de federale en Waalse regering. Toch besteedde de memorie van toelichting heel wat meer ruimte aan de redenering van de Raad van State inzake de bevoegdheid van de gewesten en de theorie van het gemengd verdrag. Naast de expliciete verwijzing naar artikelen van het 1982 Verdrag die een gemengde bevoegdheid deden vermoeden, werd een pleidooi gehouden voor de uitbreiding van de gewestelijke bevoegdheden, onder andere op basis van het « *implied powers* »-principe. Er werd tevens gepleit voor een versterkte afstemming van het beleid via het CCIM, het « *Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid* », en een interkabinettenstuurgroep aangaande geïntegreerd kustzonebeheer.

Tenslotte besloot de Vlaamse regering, net als haar Waalse collega's, om het advies van de Raad van State inzake de vermelding van de bijlagen van het 1982 Verdrag in de titel en het gebruik van de woorden « ... *ondertekend te... op...* », te volgen.

Bespreking in de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden

In een goed gedocumenteerd verslag van deze commissievergadering (39), werden volgende opmerkingen en vragen behandeld.

De heer Van Grembergen stelde het ambivalent karakter van het 1982 Verdrag aan de kaak. Hij bestempelde het als een conventie vol goede intenties, maar met weinig concrete punten en een aantal dubbelzinnigheden. De heer Platteau trad hem bij, maar benadrukte dat het hier een kaderverdrag betrof dat deels berustte op codificatie van het gewoonterecht. Hij loofde wel het nieuwe Deel XI van het 1982 Verdrag. De minister-president bevestigde het ambivalent karakter, maar stelde dat dit onvermijdelijk was bij een verdrag dat zoveel verschillende belangen diende te verzoenen.

De heer Van Grembergen ging verder met de bespreking van de diverse mariene zones en vroeg uitleg over de breedte van de territoriale zee en de EEZ, en de bevoegdheid van Vlaanderen daarin. De minister-president ant-

(39) In bijlage werden schema's opgenomen die een overzicht geven van de verschillende mariene zones (bijlage 1), een gedetailleerd overzicht geven van de mariene gebieden (bijlage 2), de verdeling illustreren van het continentaal plat in de Noordzee (bijlage 3) en de betwiste mariene grenzen voorstellen in het gebied van het Rockall Plateau (bijlage 4).

woordde dat de interne wateren deel uitmaakten van het Vlaams Gewest, de territoriale zee 12 zeemijl (te meten vanaf de eblijn) en de aansluitende zone eveneens 12 zeemijl breed waren, en dat de EEZ 200 zeemijl minus 12 zeemijl breed was.

De heer Van Grembergen vroeg zich af of de verschillende EEZ's van de landen in de Noordzee, met elkaar te verzoenen waren. De minister-president vermeldde het artikel 15 van het 1982 Verdrag (40) en bevestigde dat er voor de EEZ en het Continentaal Plat inderdaad overlappingsen bestonden die opgelost dienden te worden.

Tenslotte hekelde de heer Van Grembergen de inperking van de vrijheid van volle zee. Zo zorgt het herziene Deel XI voor een beperking in het voordeel van de economische grootmachten. De minister-president zei echter dat de vrijheid van scheepvaart onaangetast blijft en dat het herziene Deel XI gezorgd heeft voor een evenwicht tussen de bescherming van het mariene milieu en een economisch verantwoorde exploitatie. Daarenboven was het oorspronkelijke Deel XI teveel in het voordeel van de ontwikkelingslanden opgesteld.

De heer Platteau vroeg verduidelijking omtrent de verhouding tussen continentaal plateau en EEZ. De minister-president verwees naar de in het 1982 Verdrag opgenomen berekeningsregels voor het continentaal plateau en de delimitatiecommissie ter zake. Ook de nauwe band met de EEZ werd benadrukt.

De heer Platteau noemde als voornaamste bezwaren voor het herziene Deel XI de nog steeds vrij logge en omvattende institutionele structuur en de kosten hiervan. Ook de zetel van deze nieuwe organisatie in Jamaica, werd in vraag gesteld. De minister-president bevestigde dit, maar stelde ook dat men naar de verdiensten diende te kijken van een dergelijk systeem. Daarenboven zouden de technologische zwaargewichten een bevoorrechte stem krijgen in het geheel. Tevens zei hij dat de zeteltoewijzing aan Jamaica een toegift en symbolische daad was naar de ontwikkelingslanden toe.

De heer Platteau wenste verder te benadrukken dat, hoewel het 1982 Verdrag vandaag misschien slechts een beperkte relevantie had voor Vlaanderen, dit in de toekomst zeker zou veranderen. Als voorbeeld haalde hij het Vlaams decreet aan ter ratificatie van het Verdrag van Parijs van 22 september 1992 (41).

(40) De Nederlandse vertaling (door de Nederlandse overheid) van het 1982 Verdrag kan worden geraadpleegd in het *Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, jaargang 1984, nr. 55.

(41) Decreet van 19 april 1995 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu van de Noordoostelijke Atlantische Oceaan, en van de Bijlagen, opgesteld in Parijs op 22 september 1992, *B.S.*, 4 oktober 1995, 28160.

De heer Decaluwé vroeg zich af of met de ratificatie van het 1982 Verdrag, bevoegdheidsproblemen zoals bij de ramp met de « *Mont-Louis* » (42) opgelost zouden zijn. De minister-president kon dit niet beamen aangezien de territoriale zee nog steeds een federale aangelegenheid was, terwijl de gevolgen van een ramp voor de kust, vooral door de Vlaamse overheid bestreden zou moeten worden. Hij maakte van deze gelegenheid gebruik om te pleiten voor een bevoegdheidsherverdeling en/of een betere samenwerking inzake de preventie van scheepsrampen, aangezien een preventiepolitiek op dit ogenblik door Vlaanderen niet gevoerd kan worden.

Het ontwerp van decreet werd vervolgens door de parlementscommissie aangenomen met 7 voorstemmen en 1 onthouding.

Bespreking in plenaire zitting van het Vlaams Parlement

Tijdens de bespreking op 7 juli 1998, werd door de heer Platteau de nadruk gelegd op de revolutie die had plaatsgevonden in de wereld van het recht van de zee in 1982, en de vele innoverende elementen van het 1982 Verdrag. Hij beklemtoonde in deze context de belangrijke rol van de Zeebodemauthoriteit. Verder vermeldde hij het conflict tussen België en Nederland inzake de afbakening van het continentaal plat dat, evenals de EEZ, van groot belang is voor Vlaanderen.

Minister Kelchtermans deed opmerken dat de correcte term het continentaal *plateau* is in plaats van het continentaal *plat*.

De artikelsgewijze stemming gebeurde zonder problemen. Een dag later werd het ontwerp van decreet unaniem door de 115 aanwezige leden aangenomen.

Bekrachtiging en publicatie

Op 14 juli 1998 heeft de Vlaamse regering het decreet bekrachtigd en afgekondigd, waarna het op 22 augustus 1998 is verschenen in het *Belgisch Staatsblad* (43).

(42) De *Mont-Louis* was een vrachtveerboot die in de jaren '80 kapseisde voor de Belgische kust. Tijdens dit ongeluk belandden een aantal vaten met giftige stoffen in zee. Een paar vaten spoelden aan op de Belgische kust. Probleem hierbij was dat deze bij eb op het droge kwamen te liggen (en dus onder de bevoegdheid vielen van het Vlaamse Gewest), maar bij vloed weer in zee terechtkwamen (en onder de bevoegdheid kwamen van de federale overheid). Daarnaast waren er nog problemen met de berging. Het wrak lag immers net buiten de (toenmalige) territoriale zee van België, waardoor deze niet verplicht was dit wrak te bergen. Aangezien het schip zich echter in een zeer drukke vaarroute bevond, heeft de overheid de kosten van de berging toch op zich genomen. Een compensatie is er tot op heden niet geweest.

(43) Het decreet werd gepubliceerd in : *B.S.*, 22 augustus 1998, 27094.

7. — RATIFICATIE
DOOR DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE RAAD

Duur : 15 september 1998 — 10 december 1998

Op vraag van de Brusselse regering, werd de ratificatie voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, volgens een spoedprocedure afgehandeld. De reden hiervoor werd door de Raad van State in haar advies kort vermeld (44). Er werd gesteld dat :

« ... de dringende noodzakelijkheid (wordt) gemotiveerd door : 'le fait que le Ministre des Affaires étrangères E. Derycke a communiqué, en date de 24 juin 1998, l'information selon laquelle la Région de Bruxelles-Capitale devait avoir ratifié cette convention pour le 16 novembre 1998 sous peine de faire perdre à la Belgique son statut de membre provisoire auprès des organes de cette convention, statut dont elle ne pourra plus bénéficier après cette date, d'où l'impérieuse nécessité de soumettre dans les plus brefs délais cet avant-projet d'ordonnance à l'assentiment du Parlement bruxellois' ».

Het ontwerp van ordonnantie werd dan ook rechtstreeks aan het Brussels parlement in plenaire zitting voorgelegd.

Memorie van toelichting (45)

Deze memorie heeft dezelfde inhoud als de memories hierboven reeds vermeld en beschreven. Er werd echter niet stilgestaan bij de gewestelijke en federale bevoegdheden ter zake.

Advies van de Raad van State

Gezien de hoogdringendheid, beperkte de Raad van State zich tot de wijziging naar de in het verleden reeds verleende adviezen aan andere overheden aangaande het 1982 Verdrag.

*Bespreking in plenaire zitting
van het Brussels parlement (46)*

Dit ontwerp van ordonnantie werd in plenaire vergadering behandeld op 21 oktober 1998. De heer Andriaens (Ecolo) betreurde namens zijn partij het gebrek aan debat over een dergelijk belangrijke materie als het 1982 Verdrag. Vooral het juridisch regime aangaande de exploitatie van de zeebodem had meer aandacht verdiend, aangezien dit gevolgen zal hebben voor het milieu en voor de Noord-Zuid-verhoudingen. Dit is dan ook de

(44) *Parl. St.* Brusselse Hoofdstedelijke Raad, 1997-98, A-289/1.

(45) *Parl. St.* Brusselse Hoofdstedelijke Raad, 1997-98, A-289/1.

(46) *Beknopt verslag*, Brusselse Hoofdstedelijke Raad, 1998-99, nr. 2.

reden dat de voltallige Ecolo-fractie zich heeft onthouden tijdens de stemming.

Het verdrag werd goedgekeurd met 55 jastemmen en 11 onthoudingen.

Bekrachtiging en publicatie

Dit ontwerp werd bekrachtigd en afgekondigd op 29 oktober 1998. Op 10 december 1998 werd de ordonnantie tenslotte gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* (47).

8. — FEDERALE BEKRACHTIGING, AFKONDIGING EN PUBLICATIE

Het 1982 Verdrag is uiteindelijk op 13 november 1998 bekrachtigd en afgekondigd door de Belgische Koning.

De publicatie in het *Belgisch Staatsblad* van deze federale wet, had op 31 januari 1999 nog niet plaatsgevonden.

9. — CONCLUSIE

Wat de procedure betreft

Uit deze bespreking is mijns inziens duidelijk gebleken de ratificatie van een gemengd internationaal verdrag in België een werk van lange adem is. Dit heeft alles te maken met de erg omslachtige procedure die gevolgd moet worden en die al herhaaldelijk door verscheidene parlementsleden op de korrel werd genomen.

Oorspronkelijk wilde men er met deze procedure voor zorgen dat de bevoegdheden van de verschillende Belgische overheden, eerbiedigd werden. Als dusdanig is het een uitgesproken uiting van democratie in België. Immers, alle overheden die bevoegd (zouden kunnen) zijn in de materie die per verdrag is geregeld, krijgen de kans om hun visie te geven en om de betrokken conventie van dichterbij te bestuderen, alvorens zij wordt opgenomen in de interne rechtsorde.

Vandaag de dag wordt meer en meer duidelijk dat deze omslachtige procedure veeleer een averechts effect heeft. Er is immers de van oudsher al grote tijdsdruk die bestaat bij de ratificatie van internationale verdragen en die, sinds de invoering van deze ratificatieprocedure voor gemengde verdragen, nog verder verzwaaard is. Naast de « *bottle neck* » die reeds lang bestaat bij de bevoegde regeringsdiensten die de verdragen moeten voorbe-

(47) De ordonnantie werd gepubliceerd in : *B.S.*, 10 december 1998, 39483.

reiden op ratificatie, en de lange procedure die men dient te volgen om ter zake een advies te krijgen van de Raad van State, moeten er vandaag de dag nog minstens 4 parlementen (48) (5 kamers (49)) geraadpleegd worden die elk een bespreking (kunnen) houden in commissieverband en in plenaire zitting. Tenslotte dient het verdrag nog eens te worden bekrachtigd en afgekondigd door het staatshoofd alvorens het kan worden gepubliceerd.

Dit heeft, zoals in dit geval ook is gebeurd, tot gevolg dat de debatten die een garantie zouden moeten vormen voor de democratie en het aandachtig bespreken en evalueren van een conventie, worden gereduceerd tot een vaststellen van de tekst en een aantal zeer ruime bedenkingen, zo er van een debat al sprake is. Het is dan ook lovenswaardig dat een groot aantal parlementsleden internationale verdragen blijven onderwerpen aan een grondige persoonlijke analyse, zelfs al lijkt dit in vele gevallen verloren moeite te zijn.

Wat de Waalse en Brusselse inbreng betreft

Men kan zich de vraag stellen of het nodig is dat het Waalse en Brusselse parlement zich moeten uitspreken over een verdrag dat geografisch gezien, misschien enkel belang heeft voor de federale overheid en het Vlaamse gewest. Deze bedenking werd trouwens in de betrokken parlementen gemaakt. Een aandachtige lezing en bestudering van de tekst en de inhoud van het verdrag, hadden echter tot de conclusie kunnen leiden dat, zelfs voor staten of gebieden die niet grenzen aan een zee of oceaan, er meer dan voldoende bepalingen in het verdrag werden opgenomen die op hen van toepassing zijn (50). Door de hierboven reeds aangesneden tijdsdruk, konden deze conclusies echter onvoldoende worden getrokken.

Wat het advies van de Raad van State betreft

De inhoud en de toepassing van het advies van de Raad van State aangaande dit verdrag, leent zich ook tot het geven van een aantal bemerkingen. Er is vooreerst de duidelijke verschillende toepassing door de overheden. Zo heeft men op federaal niveau de opmerkingen betreffende de titel van de goedkeuringswet niet gevolgd ; op regionaal niveau is de aanpassing wel gebeurd. Hoewel men weinig of geen gevolgen zal vaststellen voor de toepassing van dit verdrag in België, ware een grotere eenvormigheid toch

(48) In gewestmateries zijn dit het federaal parlement, het Vlaams en Waals parlement en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad ; in gemeenschapsaangelegenheden zijn dit het federaal parlement, het Vlaams parlement, het Franstalige Gemeenschapsparlement en het Duitstalige Gemeenschapsparlement.

(49) Het federaal parlement bestaat uit de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat.

(50) Denken we maar aan de bepalingen omtrent de zeehavens, milieuverontreiniging, etc.

beter geweest, zeker voor de duidelijkheid naar de buitenwereld toe. België is qua staatsstructuur al moeilijk genoeg, we moeten het niet nodeloos ingewikkelder maken.

Daarenboven kan men zich de vraag stellen waarom de Waalse regering de suggestie om een lijst van relevante en eventueel aan te passen wetgeving op te nemen in haar memorie van toelichting, niet heeft gevolgd. De coherentie tussen de verschillende regels, kan er enkel wel bij varen. En zelfs indien er geen relevante Waalse wetgeving bestaat, is het beter om dit te vermelden in plaats van een groot stilzwijgen te bewaren.

Tenslotte is het betreurenswaardig dat de Brusselse Hoofdstedelijke Raad zo snel heeft moeten handelen om de conventie op tijd te kunnen ratificeren (51). Niet enkel ontnemt dit de Raad van State de mogelijkheid om een ontwerp van ordonnantie van naderbij te bestuderen, maar is dit nefast voor het hierboven reeds vermelde (gebrek aan) debat.

Wat de publicatie in het Belgisch Staatsblad betreft

De (soms) laattijdige publicatie van goedkeuringswetten, -decreten en -ordonnanties, is eveneens een oud zeer in de Belgische wetgevingsprocedure. In het geval van de ratificatie van een gemengd verdrag, wordt dit nog meer benadrukt, gezien het feit dat minimum 4 goedkeuringsbesluiten dienen te worden gepubliceerd, alle op een ander tijdstip.

Als opmerking, kan de suggestie worden gemaakt om ook hier enige coördinatie na te streven en de verschillende wetteksten samen te publiceren op dezelfde dag met de tekst van het verdrag in kwestie in bijlage. Dit zal het begrip omtrent de verbondenheid tussen de verschillende besluiten en het verdrag zeker ten goede komen.

Het behoeft mijns inziens ook geen verdere uitleg wanneer gesteld wordt dat de publicatieproblemen van een uitgebreide conventie als het 1982 Verdrag, mits een goede voorbereiding, misschien niet voorkomen dan wel beperkt hadden kunnen worden. Vooral de vertaling van een dergelijk verdrag kan terdege worden voorbereid, zodat de tijdsspanne tussen bekrachtiging en publicatie beperkt kan blijven.

Wat de toekomst betreft

De ratificatie van het 1982 Verdrag en de Overeenkomst XI heeft lang op zich laten wachten, maar is nu eindelijk, 16 jaar na de sluiting ervan, (bijna) een feit. Enkel de publicatie van de goedkeuringswet ontbreekt nog, een formaliteit die door de omvang van de betrokken conventies, wellicht nog een tijdje op zich zal laten wachten.

(51) Zie hierboven onder punt 7 : Ratificatie door de Brusselse Hoofdstedelijke Raad.

In ieder geval is België sinds 13 november 1998 volwaardig partij bij de belangrijkste conventie die er in het kader van het internationaal zeerecht werd gesloten.

Dit wil echter niet zeggen dat de taak hiermee beëindigd is. Een aantal reeds bestaande interne regels zal moeten worden aangepast, en nieuwe zullen er moeten worden opgesteld om zich volledig in te werken in het nieuw juridisch regime dat van kracht is voor de zee. Daarenboven dient de tweede toepassingsovereenkomst die van toepassing is op het 1982 Verdrag (52), eveneens te worden geratificeerd. Op 31 januari 1999 was deze procedure echter nog niet van start gegaan. Er is dus nog veel werk te verrichten.

(52) Zie voetnoot 4.